

Maráz, Karel

Sfragistika univerzit

In: Maráz, Karel. *Sfragistika : studijní texty pro posluchače pomocných věd historických a archivnictví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, pp. 131-133

ISBN 978-80-210-7143-8; ISBN 978-80-210-7146-9 (online : Mobipocket)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131296>

Access Date: 17. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

SFRAGISTIKA UNIVERZIT

S pečetěmi se můžeme setkat u univerzit, ale rovněž u jejich jednotlivých fakult či studentských národů. U univerzitních pečetí lze najít podobnost s pečetěmi církevními. Jistě dosti svérázné a netypické je pečetidlo Univerzity Karlovy s fundátorskou scénou, na níž Karel IV. jako zakladatel univerzity předává zpečetěnou zakládací listinu zemskému patronu sv. Václavovi.

Statuta či zakládací listina univerzity stanovovala, jak bude o pečetidlo univerzity pečováno. Bylo zvykem, že od počátku existoval velký typář univerzity a pečetidlo rektora.

Pečeť představovala pro univerzitu prostředek ověřovací i uzavírací. Sloužila také k uzavírání listů, zaručovala tak příjemci, že obdrží list ve stavu, v němž byl odeslán, čili že nebyl nikým otevřen, čten či pozměněn. Pro uzavírání listů sloužily tzv. malé pečeti, sekrety a signety.

Stejně jako ve městech a u cechů, tak i na univerzitách se pečetidla uchovávala v truhlici, k jejímuž otevření bylo často potřeba více klíčů různých osob. Současně se v ní nacházely cennosti, insignie, matriky, listiny. Do opatrování byla svěřena některému z kostelů. Pečetidla byla často vyzvedávána za speciálních ceremonií pravidelně v úřední dny nebo při zvláštní potřebě. Disponovat pečetidlem a uchovávat je směl na univerzitách některý z významných akademických hodnostářů (rektor, děkan, kancléř, univerzitní notář, direktor). Obvykle se používalo pět klíčů, jež opatrovali rektor a děkani jednotlivých fakult. Ti pak nosili zavěšené pečetidlo na krku na zvláštní šňůře v univerzitních barvách nebo na řetězu. Pečetidla měly i jednotlivé národy univerzity. Ta byla rovněž náležitě opatrována a uschována v truhlici; od níž měli klíče prokurátor národa a druhý člen národa.

Univerzity byly ve střídání typářů poměrně konzervativní, umělecky se jednalo o významná díla. Navzdory tomu celou dobu existence olomoucké univerzity se setkáváme nejméně se 45 typy pečetí; univerzitě však náležela asi polovina, kdežto ta druhá patřila pomocným institucím.

Univerzity byly nejprve podřízeny církvi. Proto ikonografie – námět – pečetního obrazu je volena s rozmyslem a současně dosti koresponduje s církevní ikonografií. Jistě i mobilita univerzitních mistrů přispívala k jejich vývoji.

V pečetním poli se např. objevuje P. Marie, světcí, biskup, kancléř univerzity, profesoři, studenti, prvky architektury, sv. Kateřina, sv. Mikuláš. Jednotlivé fakulty volily náměty odpovídající ikonografické symbolice Spravedlnosti, Teologie atd. Proměn jsme svědky od doby renesance a pak v novověku, kdy na pečeti často pronikala císařská heraldická symbolika. Vše je schematicky často velmi složitě propracované. Univerzitní typáře patřily obvykle mezi velmi prestižní díla, vykazující mistrovskou kvalitu. Proti těmto ikonografiím je námět pečetního pole Karlovy univerzity dosti atypický. Je kombinací dosud na univerzitních pečetích nepoužívaného donátorství (Karel je znázorněn jako donátor) a svatováclavské úcty. Námětem pečetního pole se stala vzorem i pro další univerzitní pečeti. Usuzuje se, že pečetidlo vzniklo kolem roku 1350 v Norimberku.

Většinou se jedná o kulaté pečeti, výjimečně špičatě-oválné.

Pokud jde o pečetidla nižších akademických hodnostářů, mistrů a přednášejících, převládají v ikonografii pečetního pole křesťanské symboly, jež se nějak váží k jejich majitelům. Vyučující je zde často zobrazen při své typické činnosti, jak proslovuje za pultem přednášku posluchačům.

U Karlovy univerzity byl sv. Václav ochráncem právního řádu na univerzitě – český panovník jako zakladatel ji postavil pod ochranu sv. Václava, tedy zemského patrona. V obraze je světec, fundátor i jeho dva symboly moci, totiž říšská orlice a český lev.

Některé univerzitní pečeti zobrazují variace na posluchače a vyučujícího, další upřednostňují vyjádření charakteru a vědecké specializace příslušné instituce.

Olomoucká univerzita používala pečeti ve významu ověřovacím i uzavíracím. Do 18. století převládal znak univerzity. V legendách se objevuje nejprve latina, pak němčina a vzácně i čeština. Přesný počet pečeti v historii olomoucké univerzity není možné dnes říci. Rektorát používal 7, filozofická fakulta 6, teologická 7, právnická 2, medicínsko-chirurgické učení 3. Dále používaly typáře i pomocná zařízení, jako knihovna.

Pečetidlo VÚT v Brně vzniklo v nedávné době a nese moderní znak. Jeho zpodobnění za použití technického písma, kterým je pro znak snad poněkud diskutabilní, ukazuje na technické zaměření školy.

Ideovým vzorem pro podobu pečeti Jihočeské univerzity se stala pečeť Karlovy univerzity, došlo tak k vyjádření právního zakotvení univerzity. Lev odka-

zuje na příslušnost univerzity k České republice, (červená) pětilistá růže odkazuje na Rožmberky, z nichž zejména Vilém a Petr Vok svým způsobem, stáli při počátcích jihočeského školství. Autorem je Václav Rameš. Pečeť je okrouhlá, v jejím pečetním poli najdeme stojícího a heraldicky vpravo hledícího dvouocasého lva, třímajícího v předních tlapách menší štít s pětilistou růží. Opis se nachází mezi dvěma linkami a zní *SIGILLUM *UNIVERSITATIS *BOHEMIAE *MERIDIONALIS.